

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

AA ./ Allmän åklagare angående **narkotikabrott**

(Hovrätten för Västra Sveriges dom den 17 juni 2024 i mål 7859-23)

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att svara på AA:s överklagande. Följande anför.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och avstyrker prövningstillstånd.

Bakgrund

AA är dömd för innehav av 981 gram cannabisharts, 2,77 gram kokain och 13,1 gram amfetamin i överlåtelsesyfte. Påföljden har, med tillämpning av 29 kap. 7 § brottsbalken, bestämts till fängelse i nio månader.

Ärendet som ledde till ingripandet mot AA inleddes med att polisen uppmärksammade att en okänd person erbjöd kokain, amfetamin och hasch till försäljning genom så kallade massutskick via meddelandetjänsten Messenger. I meddelandet fanns kontaktuppgifter till säljaren och det erbjöds försäljning av ”snabba skor”, ”tjack”, Rök- och kokbar ”dunder (Coke)” samt pris för en eller flera doser. Hasch erbjöds i vikt från 25 gram för 1 500 kronor till 2 kilo för 67 000 kronor. Säljaren erbjöd ett fast pris för ett kilo hasch. Det framgick i meddelandet att ”Mängd är det bara att fråga om” och utkörning erbjöds.

Åklagare beslutade med stöd av uppgifterna i massutskicket om provocativa åtgärder som bestod i att utredande poliser skulle ta kontakt med säljaren och utge sig för att vara köpare av narkotika. Utredande poliser tog därefter kontakt med säljaren på det i annonserna angivna numret och förhandlade om sort, kvantitet och pris. Frågan ställdes till säljaren om det gick att ordna ett kilo hasch i enlighet med erbjudandet om ett fast pris för den mängden. Kommunikationen innefattade även flera röstsamtal mellan säljare och köpare.

AA greps en timme efter överenskommelsen om köp på den för köpet avtalade mötesplatsen. Vid gripandet hade han fört med sig den överenskomna mängden cannabisharts. Paketet som narkotikan förvarades i hade samma utseende som det som säljaren erbjöd. AA hade vid gripandet tre mobiltelefoner på sig, varav

en innehöll säljarens massutskicksmeddelande och en de konversationer säljaren haft med köparen som var polis.

Både tingsrätten och hovrätten har gjort bedömningen att polisens åtgärder under förundersökningen har utgjort en tillåten bevisprovokation. Tingsrätten har angett att det vid en sammantagen bedömning saknas utrymme för någon annan slutsats än att AA disponerade över den s.k. säljtelefonen och var beredd att kort efter överenskommelse leverera kilovis med hasch. Han måste enligt tingsrätten därmed redan då haft tillgång till narkotika i syfte att överlåta den. Att polisen beställde narkotika av AA ledde därmed inte till att han begick något brott som han annars inte hade begått. Polisens agerande syftade i stället enligt tingsrätten till att få fram bevis om att han befattade sig med narkotika i överlåtelssyfte. Därmed utgjorde inte polisens åtgärd något hinder mot att döma AA till ansvar. Hovrätten har instämt i tingsrättens bedömning.

Överklagande

AA har yrkat att Högsta domstolen ska ogilla åtalet i den del som avser innehav av cannabisharts och, under alla förhållanden, bestämma en lindrigare påföljd.

Han har vidgått att han haft den i åtalet angivna mängden cannabisharts på sig vid gripandet, men bestritt ansvar för brott eftersom innehavet var ett resultat av en otillåten brottsprovokation från polisens sida. AA har gjort gällande att de provokativa åtgärder som polisen vidtagit innebär att hans rätt till en rättvis rättegång har kränkts och att han därför ska frikännas. Omständigheterna är enligt honom under alla förhållanden sådana att påföljdseftergift alternativt en lindring av påföljden bör beslutas.

Som grund för prövningstillstånd har han gjort gällande att det behövs vägledning om bevis- och brottsprovokation i förhållande till Europakonventionen och Europadomstolens praxis. Även frågan om hur provokativa åtgärder från polisens sida ska beaktas då påföljden bestäms kräver vägledning enligt överklagandet.

Min bedömning

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan inte föranleda prövningstillstånd på denna grund.

AA är dömd för narkotikabrott som består i att han olovligen i överlåtelssyfte har innehaft en viss mängd cannabisharts, kokain och amfetamin.

Att AA har lämnat över narkotikan till en polisman i tron att denne var en vanlig köpare innebär inte att de objektiva förutsättningarna för det narkotikabrott han dömts för inte skulle vara uppfyllda. Hans syfte har varit rättsstridigt och hans handlande är straffbart. Justitierådet Johan Muck har utvecklat frågan om s.k. subjektivt överskott i dessa situationer enligt bl.a. följande (se justitierådets tillägg i NJA 1989 s. 498, NJA 1960 s. 522 och Petter Asp, Straffansvar vid brottsprovokation, 2001, s. 205 ff.).

Att det förhållandet att en föregiven köpare av narkotika handlar på polisens vägnar sålunda inte utesluter straffbarhet för överlåtelsen synes inte nödvändigtvis behöva innebära att åtal i förekommande fall måste utformas så att själva överlåtelsen läggs till grund för ansvarspåstandet, något som i allmänhet ej heller torde ske enligt nuvarande praxis. En "provokation" av detta slag från polisens sida syftar ju inte till att ge möjlighet till lagföring för det brott som kan sägas ha framprovocerats utan att skaffa bevisning för annan brottslighet. Normalt erhålls också härigenom bevisning om att gärningsmannen innehaft narkotika eller att han förvärvat narkotika i överlåtelsesyfte eller anskaffat narkotika som inte var avsedd för eget bruk, förfaranden som är straffbelagda enligt samma paragraf (1 §) i narkotikastrafflagen som kriminaliserar överlåtelse.

I målet har frågan väckts om polisen har provocerat fram AA:s agerande på ett sådant sätt att han utan de provokativa åtgärderna inte skulle ha begått det aktuella brottet, i vilket fall han inte ska dömas. Om däremot provokationen syftat till att skaffa fram bevis för ett brott som AA redan begått finns det inte något hinder mot att döma honom (jfr NJA 1989 s. 498 och "Bevisprovokationen" NJA 2011 s. 638).

I det här fallet har syftet med polisens provokativa åtgärder varit att styrka att AA är säljaren bakom det anonyma telefonnumret med tillgång till den narkotika som bjudits ut till försäljning. Såväl annonsens utformning som den mycket snabba leveransen av avtalad stor mängd cannabisharts talar för att AA måste ha haft tillgång till mängderna narkotika i försäljningssyfte innan polisen i egenskap av potentiell köpare tog kontakt med honom för att komma överens om köpet. AA:s befattning med narkotika i försäljningssyfte har alltså varit oberoende av polisens provokativa åtgärd. Hans rätt till en rättvis rättegång enligt artikel 6 i Europakonventionen och tillhörande praxis från Europadomstolen har inte kränkts som en följd av polisens åtgärder (jfr NJA 2007 s. 1037).

Polisen har inte heller i övrigt använt sig av metoder som varit uppenbart otillbörliga och det finns därför inte någon grund för straffflinring med hänvisning till detta (se NJA 1985 s. 544 och "Bevisprovokationen" NJA 2011 s. 638).

Hovrättens dom bör stå fast.

Högsta domstolen har enligt min uppfattning redan besvarat de frågor som överklagandet väcker genom tidigare avgöranden. Det finns, med hänvisning till redan befintlig praxis, inte nu något behov av ytterligare vägledning. Till detta

kommer att rättsläget kan komma att förändras inom kort eftersom en statlig utredning för närvarande har i uppdrag att föreslå en lagreglering av provokation inom förundersökningar (se dir. 2024:44). Uppdraget ska redovisas senast den 3 november 2025.

Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bevisuppgift och handläggning

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och synpunkter på målets handläggning om prövningstillstånd skulle meddelas.

Katarina Johansson Welin

Eva Bloch

Kopia till:

Kammaråklagaren Kristina Åberg
Göteborgs åklagarkammare (AM-89288-22)
Utvecklingscentrum